

TOBAKSFAKTA

ÖBEROENDE TANKESMEDIA

FAKTABLAD
NOVEMBER 2016

Myterna och fakta om tobaksskatter

Tobaksskatten är en punktskatt som i likhet med t ex alkohol- och bensinskatt tas ut med det dubbla syftet att ge inkomster till statskassan och samtidigt ha en gynnsam effekt på hälsa och miljö. Att höja tobaksskatten ger ökade resurser till den gemensamma sektorn, men bidrar också till att öka samhällets totala resurser genom att förbättra hälsa och livskvalitet.

EG-direktiv reglerar tobaksskatterna

Beskattningen av tobaksvaror (cigaretter, cigarrer, cigariller och rökto bak) är harmoniserad inom EU. De gemensamma bestämmelserna finns i tre EG-direktiv. De reglerar vilka produkter som ska beskattas, hur skatten ska vara uppbyggd och fastställer också en miniminivå för hur stor skatten ska vara. Direktivens bestämmelser är genomförda i Sverige genom lagen (1994:1563) om tobaksskatt med tillhörande förordning. Här regleras också skatten på snus och tuggtobak, som inte omfattas av EG-direktiven.

Tobaksskattens storlek 2017

Skatten på cigaretter utgörs dels av en styckeskatt och dels av en andel av priset i detaljhandeln. För cigaretter tas en styckeskatt ut, medan rökto bak och rökfri tobak beskattas efter vikt. Dessutom är tobaksvaror, liksom alla andra varor och tjänster, belagda med moms.

Tobaksskatt tas 2017 ut med följande belopp:

- Cigaretter: 1:52 kr/st. samt 1 procent av detaljhandelspriset
- Cigarrer och cigariller: 1:34 kr/st.
- Rökto bak: 1.852 kr/kg

Bild: Jonas Ekströmer/TT

- Snus: 435 kr/kg
 - Tuggtobak: 479 kr/kg
- Obearbetad så kallad råto bak beskattas för närvarande inte.

Lagen om tobaksskatt innehåller sedan 2011 en bestämmelse som innebär att tobaksskatten varje år skall höjas automatiskt i takt med den allmänna prisutvecklingen, konsumentprisindex. Detta steg från juni 2014 till juni 2016 med 0,58 procent. Det innebär att indexpriset på tobaksprodukter ökar en aning. Skatten tas ut styckevis på cigaretter och ökar från 1,50 till 1,52. Snus skatten blir fem kronor högre per kilo, från 430 till 435.

Riksdagen antar årligen en förordning i november som utifrån konsumentprisindex slår fast de omräknade beloppen för tobaksskatt följande år. Prognosen för de totala intäkterna av tobaksskatterna år 2016 är 11,7 miljarder kronor. Utfallet för 2017 beräknas till samma belopp, 11,7 miljarder. I januari 2015 höjdes punktskatterna på tobak.

Skatteintäkterna det året blev 12,3 miljarder.

Höjd skatt minskar konsumtionen

Konsumtionen av tobak är, jämfört med andra konsumtionsvaror, förhållandevis okänslig för prishöjningar. De flesta konsumenter är starkt beroende av tobaken, och det försvårar snabba och plötsliga förändringar av konsumtionsmönstret. Från skatteteknisk synpunkt blir tobaksskatten därmed en stabil och pålitlig inkomstkälla.

Trots detta har prishöjningar visat sig ha en tydlig effekt på konsumtionen. Ett stort antal studier från olika länder visar att om cigarettskatten höjs så att priset ökar med tio procent, så minskar konsumtionen med tre till fem procent i i-länder, och ännu mer i u-länder.

Detta sker genom att många konsumenter slutar röka och andra minskar sin konsumtion. Ungdomar tycks vara något mer priskänsliga än vuxna. Vid en prishöjning med tio procent minskar rökningen bland barn och ungdomar med omkring sju procent. Att höja tobakspriserna genom höjda tobaksskatter blir därmed en av de effektivaste åtgärderna för att minska tobaksbruket.

Enligt aktuell statistik har den totala konsumtionen av cigaretter i Sverige minskat med omkring 28 procent sedan 2003 och fram till 2012. Den totala cigarettförsäljningen år 2012 beräknas ha uppgått till knappt 6,5 miljarder stycken, varav 95 procent utgjordes av legalt sålda cigaretter.

Av den övriga försäljningen beräknades drygt fyra procent utgöras av resandeförsel. En del av försäljningsminskningen kan förklaras av höjda priser, men samtidigt finns det självfallet andra faktorer som har bidragit, till exempel införandet av rökfria serveringar (2005).

Tobaksbruket – en förlustaffär

Tobaksbruket är i dag den största enskilda orsaken till sjukdom, lidande och förtida död i vårt land. Rökningen är den riskfaktor som står för den största andelen av den totala sjukdomsördan. Rökningen dödar årligen cirka 12 000 människor i Sverige och skadar hundratusentals. Detta medför självfallet stora kostnader för såväl stat, landsting, kommuner och arbetsgivare som för rökaren själv. Sammanlagt beräknas tobaksbruket kosta samhället minst 30 miljarder per år.

Den största delen (cirka 90 procent) av detta utgörs av uteblivna resurser, som indirekta kostnader för produktionsbortfall orsakat av förtida dödsfall och ökad sjuklighet (förtidspensioneringar och sjukfrånvaro). Återstoden är direkta kostnader för hälso- och sjukvård, alltså befintliga resurser som måste tas i anspråk för dessa ändamål, men som annars skulle kunna användas på annat sätt.

Myter och fakta

Tobaksskatten är tidvis föremål för debatt, och en rad föreställningar och myter är utbredda. Här kommenteras några av de argument som anförs i debatten.

Argument 1

Minskad tobaksförsäljning medför minskade resurser för samhället

Fakta

Tobaksskatten är från samhällsekonomisk synpunkt inte en reell inkomst utan enbart en transferering. Enkelt uttryckt innebär skatten att pengar (d v s resurser) flyttas från konsumenten till statskassan, men själva de samlade resursernas storlek påverkas inte. Tobaksskatten kan inte återskapa eller kompensera de resurserna som uteblir på grund av produktionsbortfallet.

Däremot ökar samhällets samlade resurser då människors hälsa förbättras så att sjukfrånvaro, förtidspensioneringar och förtida dödsfall minskar. När tobakskonsumtionen minskar till följd av höjda tobaksskatter, skapar detta ökade resurser för samhället i stort.

Argument 2

Minskad tobaksförsäljning ger inkomstbortfall för staten

Fakta

Tobaksskatten (moms på tobak oräknat) innebär en inkomst för statskassan på för närvarande drygt 11 miljarder kronor om året. Eftersom konsumenternas priskänslighet är begränsad, innebär en skattehöjning att statens intäkter ökar, trots att konsumtionen samtidigt minskar. Effekten av en höjning blir därför dels ökade resurser för statskassan, dels ökade resurser för samhället som helhet till följd av förbättrad hälsa.

Om tobaksbruket skulle minska dramatiskt eller upphöra helt, medför detta på kort sikt risk för ett inkomst-

bortfall för staten. De egentliga resurserna finns dock kvar ute i samhället, och kan dras in till statskassan genom andra skatter eller avgifter.

Samtidigt minskar den gemensamma sektorns kostnader för bl a vård av sjukdomar som orsakats av tobak.

Argument 3

Höjda tobakspriser medför att smuglingen ökar

Fakta

Det finns inget entydigt samband mellan tobakssmugglingens omfattning och tobakspriserna. De länder som har de största problemen med smuggling, är inte de som har de högsta tobakspriserna. Det är i stället andra faktorer – det totala tobaksbruket, förekomsten av organiserad brottslighet, medborgarnas skattemoral, geografiska förhållanden med mera – som är avgörande.

För närvarande beräknas fem procent av den totala cigarettkonsumtionen i Sverige utgöras av ”oregistrerad” konsumtion. Huvuddelen avser ”resandeförsel”, som delvis är helt legal.

Helt obeskattade cigaretter kommer – oavsett skattenivå – alltid att vara billigare än beskattade cigaretter. Det finns således alltid en risk att ekonomiska brottslingar bedriver cigarettsmuggling och annan illegal införsel, samtidigt som de lägre priserna inte slår igenom i detaljistledet utan endast gynnar den organiserade brottsligheten. Smuggling och liknande brottslighet kan således inte bekämpas med ”priskonkurrens” i form av låga skatter.

I stället krävs förstärkta brottsbekämpande insatser och intensifierat samarbete mellan olika länder. Inom ramen för Världshälsoorganisationens tobakskonvention pågår nu ett arbete för att införa internationellt bindande regler för att minska tobakssmugglingen.

Ett exempel är EU:s tobaksproduktdirektiv som innehåller skärpta regler om märkning av cigarettpaket, vilket kommer att underlätta arbetet mot smuggling och annan brottslighet.

Argument 4

Höjda tobakspriser leder till ökad arbetslöshet

Fakta

Konsumenternas inköp av tobak ger självfallet upphov till arbetstillfällen inom främst tobaksindustrin och handeln.

De konsumenterna som slutar använda tobak kan istället satsa på inköp av andra varor eller tjänster. Beräkningar från bl a Storbritannien visar att den alternativa användningen av pengarna ger upphov till ett ökat antal arbetstillfällen i handeln och i andra personalintensiva branscher (nöjesindustri, turism). Däremot bortfaller självfallet ett antal arbetstillfällen inom tobaksindustrin som dock inte är särskilt personalintensiv utan högt automatiserad (Sveriges största tobaksbolag har omkring tusen anställda inom landet). Nettoresultatet blir att det totala antalet arbetstillfällen ökar.

Sammanfattning

Höjd tobaksskatt är den enskilt effektivaste åtgärden för att minska tobaksbruket. Höjd tobaksskatt leder till minskad tobakskonsumtion och därmed förbättrad folkhälsa. Detta gynnar samhällsekonomin, samtidigt som statens skatteintäkter ökar. En win-win-situation för alla – utom för tobaksbranschen (och den organiserade tobakssmugglingen).

Källor

Budgetpropositionen för 2017/16;1 (och vårbudgeten 2016). Förordningen om fastställande av omräknade belopp för tobaksskatt för år 2017 har inhämtats muntligt från finansdepartementets enhet för mervärdesskatt och punktskatter.

Bolin K Lindgren B. Rökning – produktionsbortfall och sjukvårdskostnader. Rapport nr R 2004:3. Statens folkhälsoinstitut 2004.

Tobaksfri kommun – en guide för att utveckla det tobaksförebyggande arbetet. Statens folkhälsoinstitut 2010.

Joossens L Tobacco smuggling. UICC.